

יורו משפטיך

י"ל ע"י מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א
רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס 02-6540222

פרשת וישב | כ"ג כסלו ה'תשפ"ו | גליון 8

פרשת השבוע

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מִשׁוּל
תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׂנֵא אֹתוֹ עַל חֲלֹמְתוֹ וְעַל
דְּבָרָיו" (בראשית לו, ח).

האחים כופלים בלשונם: הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ, מִשׁוּל
תִּמְשָׁל. לשם מה כפלו במטבע לשון שונה?

ועוד, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ הם אומרים בלשון שאלה,
ואילו מִשׁוּל תִּמְשָׁל, בלשון של קביעה.

אומר הגאון מוילנא, יש הבדל בין מלך לבין
מושל. מלך - העם בחרו בו ברצון. אבל מושל
- מכריח את הנהגתו בכח ובכפייה.

על פי זה, הוא מבאר את הכתוב: "פִּי לַיהוָה
הַמְּלִיכָה וּמִשָּׁל בְּגוֹיִם" (תהלים כב, ט). על עם
ישראל, הוא נקרא מלך, כיון שמקבלים את
מלכותו ברצון. ואילו הגויים - אינם חפצים
בהנהגתו, ועל כן הוא מושל בהם בעל כרחם.
ולעיתים לבוא "וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ"
(זכריה יד, ט) כיון שיקבלו כולם את מלכותו.

האחים טוענים ליוסף הצדיק - את המלכות
שלך נוכל לקבל רק ברצוננו, אין הדבר תלוי
אלא בנו. וכיצד אתה טוען לכתר המלוכה,
הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ? אם יש דבר שהוא
באפשרותך הוא: מִשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ, בכח, ולא
ברצון, אך אתה קטן שבאחים, ולנו כח רב
יותר.

בסופו של דבר, הקדוש ברוך הוא מראה
לאחים, כיצד יוסף הצדיק מושל וגם מולך
עליהם. והוא בהשגחתו על בראיו מסובב כל
הסיבות להביא את האדם גם למצב שלא
חשב עליו.

יהי רצון שנזכה לסמוך ולבטוח בקדוש ברוך
הוא, בכל הסובב אותנו, אמן.
שבת שלום ומבורך!

השיעור השבועי

מפי מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א
ראש כולל ובית ההוראה "יורו משפטיך" ואב"ד לממונות
ירושלים ת"ו

דיני אכסנאי בנר חנוכה

נושאי השיעור: אכסנאי משתתף בפרוטה עם בעל הבית • האם יכול האכסנאי להדליק בעצמו • אכסנאי הסמוך
על שלחן בעל הבית • מקום ההדלקה במוצאי שבת לחוזרים לביתם • התארח בשבת ובמוצ"ש הולך למארח אחר •
הדלקה בבית מלון • חדרי גן בבתי מלון • חיוב הדלקה לבחורים בישיבה ולחיללים במחנות הצבא • כשהחורים
מתארחים - על הבנים הסמוכים על שלחנם להדליק בעצמם • בחורי ישיבות בני חו"ל הלומדים בארץ • בחור ישיבה
בעל תשובה • מתארחים לסעודת ליל שבת וחוזרים ללון בביתם • הדלקה בחנוכה חשמלית • הדלקה בנורת לד.

אכסנאי משתתף בפרוטה עם בעל הבית

השבוע בעזרת ה' נדבר על דיני אכסנאי. אדם שמתארח בימי החנוכה, איך הוא צריך לנהוג,
ובאיזה צורה הוא יוצא ידי חובה במצוה של הדלקת הנר.

מרן כותב (סימן תרעז סעיף א'): "אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל
הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו".
מרן הביא כאן להלכה את דברי הגמרא (שבת כג ע"א), שאכסנאי הבא להתארח בביתו של
אדם אחר, צריך לתת לו פרוטה כדי שיהיה שותף בשמן ויוכל לצאת ידי חובה בנר שבעל הבית
מדליק.

האם יכול האכסנאי להדליק בעצמו

יש מחלוקת האם האורח יכול להתנתק מבעל הבית ולהדליק בעצמו. הוא לא רוצה לצאת ידי
חובה בנר של בעל הבית, מאיזה סיבה שלא תהיה, אלא רוצה להדליק בעצמו. האם מה שאמרו
לו שהוא יכול להשתתף בפרוטה ולצאת ידי חובה, הוא משום שהקלו עליו ונתנו לו את
האפשרות להשתתף בפרוטה - וממילא אם הוא רוצה, יכול להדליק בעצמו, ואדרבה, תבוא
עליו ברכה. כך דעת חלק מהפוסקים.

מאידך, יש פוסקים שאומרים - זאת התקנה שתיקנו חכמים, שאכסנאי משתתף בפרוטה עם
בעל הבית ויוצא ידי חובה בנר של בעל הבית. אתה לא יכול להפריד את עצמך מהמצוה

שיעורו השבועי הקרוב של מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א

יתקיים במוצ"ש - בכיהמ"ד "יורו משפטיך" רח' מדבר סיני 52 ירושלים בשעה 21:00

ניתן לצפות בשיעור בשידור חי בערוץ הרשמי של "יורו משפטיך".

לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל, נא לשלוח את המילים 'השיעור השבועי': a0527002822@gmail.com

שחכמים תיקנו לך. תיקנו לך שאכסנאי משתתף בפרוטה ויוצא בנר של בעל הבית.

למעשה אנחנו פוסקים להחמיר. מה גם שיש כאן חשש ברכה לבטלה, ולכן האכסנאי לא יכול להפריד את עצמו מבעל הבית ולומר שאינו מתכוון לצאת בנר של בעל הבית, ולהדליק בעצמו. אמנם מצרפים את זה לספקות אחרים, אבל בדין זה, פוסקים להחמיר שהאכסנאי לא יכול להיפרד מבעל הבית, אלא ישתתף עמו בפרוטה ויציא ידי חובה בנר שבעל הבית מדליק.

אכסנאי הסמוך על שלחן בעל הבית

יש שאלה שדנים בה האחרונים, האם בכל מקרה צריך האורח לתת פרוטה לבעל הבית לקנות ולהיות זכאי בחלק בשמן, או שיש מקרים שלא?

רבי אברהם הלוי בעל הגינת ורדים כותב בספר "גן המלך"¹ (סימן מא), שכן הבא להתארח אצל אביו בחנוכה, כיון שאביו מספק לו את כל צרכיו בחינם. הוא לא הולך לעשות איתו חשבון על כל פריט שהוא נותן לו לאכול... הוא הדין שגם חלק בשמן הוא נותן לו, והוא לא צריך להשתתף איתו בפרוטה.

דווקא כאשר אדם הולך למקום שהוא משלם על כל פריט שהוא לוקח, צריך גם כן שיִצָּק לו חלק בשמן, על ידי פרוטה שיתן לו. אבל אם בא להתארח בביתו של אדם שמארח אותו בחינם, המארח נותן לו בשר, עופות, דגים, משקאות, ומספק לו את כל צרכיו, וכי הוא לא יִצָּק לו חלק בשמן? כמו שהוא נותן לו את כל צרכיו, הוא נותן לו גם חלק בשמן. למה אתה צריך לתת לו פרוטה? אתה יוצא ידי חובה גם בלי לתת לו פרוטה. כך מחדש "גן המלך".

הרבה אחרונים מקשים עליו, שדבריו אינם מובנים. דבר ראשון יש תשובת הרשב"א (סימן תקמב) מפורשת. הרשב"א אומר שצריך לעשות קנין כדי להיות שותף. אתה לא נהיה שותף באופן אוטמטי, צריך לעשות קנין. וזה מוסכם גם לכל הפוסקים שצריך שיהיה מעשה קנין, "גן המלך" לא יכול לחלוק על זה. אמנם בעל הבית נותן לך לאכול ולשתות בחינם, אבל מה זה אומר? שהוא מקנה לך את מה שהוא נותן לך לאכול ולשתות? הוא נותן לך רשות שימוש, אבל לא מקנה לך.

דבר שני, האם מה שבעל הבית מניח לפניו לאכול, יש רשות לאורח לעשות בזה מה שהוא רוצה? הרמ"א באבן העזר (סימן כח סעיף יז), כותב, מה הדין אם אדם שבא להתארח בבית חברו, והוא הגיש לפניו מנה לאכול. אחר כך רצה לקדש בה את האשה, שאל אותה: "את מסכימה להתחתן איתי?", אמרה לו: "כן". לקח את המנה של האוכל,

¹ יש בסוף שו"ת "גינת ורדים", קונטרס הנקרא "גן המלך". ה"גינת ורדים" עצמו זה שו"ת מאוד עמוק, יש שם תשובות ארוכות, עמוקות, שקלא וטריא, ראיות, סתירות, משא ומתן. אבל יש לו בסוף שו"ת קצר מאוד,

אמר לה: "הרי את מקודשת לי במנת בשר זאת כדת משה וישראל", ונתן לה.

יש מחלוקת ראשונים אם זה תופס קידושין. לכאורה היינו אומרים שלא תופס. למה? בעל הבית הגיש את זה לפניך, הוא נתן לך רשות לאכול. הוא לא הקנה לך את זה שתעשה בזה מה שאתה רוצה, זה לא נהיה ממון שלך. הוא נתן לך רשות לאכול. אתה רוצה לאכול תאכל, אתה לא רוצה לאכול תשאיר את זה. אבל אתה לא יכול לקדש בזה אישה.

יש תשובת המבי"ט, הוא דן בדבר הדומה לזה. היה אדם שהזמין אורחים לסעודה, באמצע הסעודה בא עני, דפק בדלת, מבקש צדקה. אומר: "תשמע המצב קשה, אני צריך עזרה, מבקש ממך, תרחם". בעל הבית אומר לו: "יש לי פה אורחים, אין לי זמן עכשיו, תבוא פעם אחרת". אחד האורחים, הדבר נגע לליבו, ריחם עליו, אמר "מסכן, מה שלח אותו כך בפחי נפש?". לקח את המנה שלו, נתן לו את זה במתנה. אמר לו: "קח, הנה זה צדקה ממני, תאכל את המנה שלי". מי נתן לך רשות לתת לו את המנה הזאת? זה של בעל הבית. מה אתה נותן צדקה מבעל הבית לאנשים?! הוא הגיש את זה לפניך ונתן לך רשות לאכול, הוא לא הקנה לך את זה.

אם כן, מה תרצה לומר, כיון שהוא נותן לך לאכול כל השבת בחינם, מארח אותך, ונותן לך סעודות שבת, בשרים, עופות, דגים, סלטים, חלות, נותן לך מקום לישון, וכי הוא לא יתן לך חלק בשמן? הכל טוב ויפה, אבל איך הוא נותן לך חלק בשמן? איזה פעולה של קנין האורח עושה? הוא נתן פרוטה, עשה הגבהה, או קנין חליפין? הוא לא עשה כלום. איך אם כן הוא נעשה שותף בשמן של בעל הבית בכדי לצאת ידי חובה?

על כן הרבה אחרונים דוחים את דבריו של "גן המלך". גם הרב עובדיה ע"ה, (חזון עובדיה עמוד קמו בהערות), מביא את הקושיה שמקשים על "גן המלך", וכותב: 'ומה שכתב עוד המהרש"א אלפנדי הנ"ל, ועוד מנא ידע בעה"ב דצריך לאקנויי, כדי שנאמר מסתמא מקנה ליה מעט שמן. י"ל דאודודעי מודע ליה, ודי בכך. ואתכא דבעה"ב סמכינן, וכמ"ש בתשובת הרשב"א (סימן תקמב), דאכסנאי צריך להשתתף בפרוטות או שיקנה לו בעה"ב במתנה חלק בשמן ופתילות'. ע"ש. א"כ צריך לומר שאכן מודיעים לבעל הבית, ובעל הבית עושה קנין בכדי להקנות לו את זה, צריך לומר שאכן מודיעים לבעל הבית, ובעל הבית עושה קנין בכדי להקנות לו את זה, כמו קנין אודיתא - הוא מודה שהוא עושה אותו שותף. אבל צריך לעשות את הקנין אודיתא. אם הוא לא עשה כלום, אתה שואל את המארח: "תגיד עשית קנין בשביל המארח שלך?", אומר: "מה? את הנשמה אני מוכן לתת לו, מה השאלה בכלל? כל האוכל בשבילו...". בסדר, אבל הקניית לו באיזה דרך? דברים לא נקנים באמירה. עם רצונות טובים אי אפשר לעשות

שזה פסקי תשובות שהוא פסק בלי נימוקים. פסקים קצרים של בעל ה"גינת ורדים", זה נקרא "גן המלך".

קניינים. צריך לעשות קניין. לכן המסקנה היא שצריך באמת האורח להשתתף עם בעל הבית בפרוטה.²

מקום ההדלקה במוצאי שבת לחוזרים לביתם

שאלה שדנים הפוסקים, מה הדין אדם שהתארח אצל משפחה בשבת, ובמוצאי שבת הוא רוצה לחזור לביתו. למשל, בן התארח אצל ההורים בשבת, ובמוצאי שבת, הוא מתכוון לחזור לביתו. האם הוא צריך להדליק את נר החנוכה בבית שלו להיכן שהוא חוזר, או שהוא יוצא ידי חובה בהדלקה של בעל הבית מדין אכסנאי?

יש בזה מחלוקת גדולה מאוד בין אחרוני זמננו. יש ספר של רבי יעקב קמינצקי, "אמת ליעקב" (סימן תרעז), הוא כותב, כיון שהייתה לו קביעות כאן במשך השבת, הקביעות שלו נמשכת, היא לא נעקרת עד שהוא ילך לביתו. וכיון שבשעת ההדלקה הוא נמצא בבית המארח, אצל ההורים שלו או אצל חמיו, הקביעות הזאת נמשכה, והוא יוצא בהדלקת בעל הבית מדין אכסנאי. הוא יכול לסמוך על הפרוטה שנתן בערב שבת, או שיתן עכשיו שוב פרוטה, ויהיה שותף ויציא ידי חובה מדין אכסנאי.

כך סובר הרב שלמה זלמן אוירבך (הליכות שלמה עמוד רעט), כך דעת הרב אלישיב ע"ה (פניני חנוכה עמוד קיא), וכך גם דעת הרב מאיר מאוזו ראש ישיבת כיסא רחמים (הגהות איש מצליח על המשנ"ב, סימן תרעז ס"א, ובשאר דוכתי), ועוד כמה אחרונים סוברים כך. הם אומרים: "היית כאן כל השבת, הייתה לך כאן קביעות, הקביעות הזאת נמשכת עד שתעקור, עד שתלך. בינתיים הגיעה שעת ההדלקה ואתה כאן, אז אתה יוצא ידי חובה בהדלקה הזאת. לא בבית שלך".

לעומת זה, מרן הרב עובדיה מביא שו"ת "שארית יוסף" (סימן עג) לרבי יוסף כ"ץ אב"ד קראקא, הוא היה בן דורם של הרמ"א והמהרש"ל. הוא כותב שהמקום בו אתה ישן הוא העיקר. אתה הרי מתכוון לחזור לבית שלך ולישון שם, אז זה המקום העיקרי של ההדלקה שלך. נכון שבשעת ההדלקה היית בביתו של המארח, אבל אחרי הכל זה לא הבית שלך. וכי אדם שהלך באמצע שבוע להתארח בשעת ההדלקה בבית חברו, ואחר כך הוא חוזר הביתה נאמר לו תצא ידי חובה בהדלקת חברך?

הט"ז (סימן תרעז ס"ק ב') אומר מפורש שהוא לא יכול להדליק שם. זה לא הבית שלו. יש לו את הבית הקבוע שלו, "נר איש וביתו", הוא צריך

² לפעמים זה לא נעים, זה פוגע. אדם מתארח אצל חמיו, הוא נותן לו כל כך הרבה אוכל ושתייה, הכין בשבילו עולם ומלואו, ונותן לו מקום לישון. והוא בא ואומר לו: "תשמע הנה שקל בשביל השמן של הנרות". מה זה? כך אתה מתייחס אליי? אתה נותן לי שקל על השמן? כל כך הרבה הוצאות הוצאתי עליכם בשבת, מה אתה נותן לי? אני אתן שמן, מוכן לתת לך. מה אתה עושה? זה פוגע, כשלא מבינים. לכן במקרה כזה כדאי שיסביר לו: "תשמע אנחנו מאוד מעריכים, רואים את ההשתדלות, את המאמץ, את ההכנות שאתם עושים, מכבדים אותנו. אבל יש כאן שאלה הלכתית. מבחינת ההלכה אני צריך להיות שותף בשמן - כותב בפוסקים לתת שקל,

להדליק בבית שלו. גם אם הוא ידליק הוא לא יוצא ידי חובה. ממילא יוצא לנו שהמקום של השינה הוא המקום העיקרי. והוא, הרי מתכוון לחזור לישון בבית שלו. בכהאי גוונא, אומר ה"שארית יוסף", הוא ידליק בבית שלו, שם חובת ההדלקה שלו, לא בבית של המארח. אפילו שהוא היה שם כל השבת.

גדולה מזאת מביא מרן הרב עובדיה זצ"ל את דברי הרב מנשה קליין בשו"ת "משנה הלכות" (חלק ז' סימן פז) שכותב, שאפילו אם משתתף בפרוטות עם בעל הבית, שסעד אצלו יחד עם כל בני ביתו, לא יצא ידי חובתו, וכשיחזור לביתו צריך לחזור להדליק בבית בברכה.

זה מחלוקת ממש מקצה לקצה. יש את הפוסקים שהזכרנו למעלה שסוברים שהקביעות נמשכת, וצריך שוב להשתתף בפרוטה ולצאת ידי חובה בהדלקת בעל הבית מדין אכסנאי. מרן הרב עובדיה פוסק להלכה, כמו שאמרנו, כדברי ה"שארית יוסף" של מהר"י כ"ץ. שמקום השינה שלך בלילה זה קובע. אתה מתכוון לחזור הביתה, לקביעות שלך הרגילה, ממילא אתה צריך להדליק בבית, ואתה לא יוצא ידי חובה בנר של בעל הבית. תלך הביתה, תדליק בבית שלך בברכה.

כך גם דעתו של הרב שטרנבוך ב"תשובות והנהגות". כך סובר גם רבי ניסים קרליץ, הרב יעקב בלוי בספרו "חובת הדר" גם אומר כך.

מורי רבי חכם בן ציון אבא שאול ע"ה (עיין אור לציון ח"ד סימן מז ס"ה) גם פסק כך, אך אמר לזה כמה תנאים. דבר ראשון: תעשה כוונה נגדית שאתה מתכוון לא לצאת ידי חובה בנר של בעל הבית. זה כבר יעזור לך כדי שלא תסתבך עם המחלוקת. דבר שני הוא אמר: שיקפיד לא לאכול שם. כי יש אחרונים שאומרים שאם הוא יאכל שם, הוא יוצא ידי חובה בנר של בעל הבית, כי בשעת ההדלקה הוא נמצא שם ואכל שם. אבל אם הוא לא אכל, הם מודים שהוא צריך להדליק בבית שלו. על כן, אומר חכם בן ציון: אל תאכל. לא רק שלא תאכל סעודה, גם אל תאכל שם עוגות או דברים אחרים של קביעות... תעשה הבדלה ותלך הביתה. ודבר נוסף הוא אמר, שיזדרז לבוא לביתו כמה שיותר מהר להדליק את נר החנוכה, אצלו בבית, ושם ידליק עם ברכה. זה המסקנה, כך יעשה.

היות ואנחנו רואים שיש בזה מחלוקת, לכן, אם אדם יכול במוצאי שבת להישאר במקום שהוא היה בשבת, זה הטוב ביותר. זה יפתור לו את כל הבעיות, הוא לא ייכנס למחלוקת. נכון, אנחנו פוסקים להלכה כמו שאומר הרב עובדיה וחכם בן ציון ועוד כמה גדולים, אז אם הוא

לתת איזה פרושה, מה אני יכול לעשות. אני עושה את זה בשביל ההלכה". כך אולי הוא יבין.

או יכול לעשות משהו אחר: יגביה את החנוכיה עם השמן, ויאמר לו: "אנחנו רוצים להיות שותפים איתך ביחד, אז ברשותך אני מגביה את זה, אני אהיה שותף איתך". בסדר. אם בעל הבית הסכים, הוא נעשה שותף. הוא יכול גם לעשות איתו קניין חליפין, עם מטפחת, או אחד מדרכי הקניינים כדי שיהיה שותף איתו, ויוכל לצאת ידי חובה מדין אכסנאי בנר שבעל הבית מדליק.

יכול להישאר שם במוצאי שבת, זה הטוב ביותר. ביום ראשון ילך לחיים טובים ולשלום לאן שהוא רוצה.³

התארח בשבת ובמוצאי שבת הולך למארח אחר

מה הדין אם הוא לא חוזר לביתו במוצאי שבת, הוא גולה מגלות לגלות. היה בשבת אצל ההורים שלו, ובמוצאי שבת הוא הולך להורים של אשתו - הוא לא חוזר הביתה. השאלה היא: האם גם כאן אומרים לו, כיון שדעתך לישון שם, ממילא תלך אחרי מקום השינה ועכשיו תהיה אכסנאי שלהם?

אלא שכעת תתעורר לו בעיה חדשה: הרי הם לא יחכו עד שהוא יגיע לשם. יגיע צאת השבת, הם יעשו הבדלה וידליקו נרות חנוכה. איך הוא יהיה שם אכסנאי? זה בעיה.

ולא זו בלבד, השאלה באמת במקרה כזה, האם אומרים לו שהקביעות שלו נעקרה? בשלמא אם הוא חוזר לבית שלו, לבית המקורי שלו. אבל עכשיו הוא לא הולך לביתו, הוא הולך מאכסנאי לאכסנאי.

למה הדבר דומה? לאדם שבשעת ההדלקה נמצא בבית, אבל הוא לא ישן הלילה בבית. הוא שכר צימר בצפון, ומתכוון ללכת לישון שם. אבל הוא יוצא מאוחר ב-8 בלילה, ב-9 בלילה. בשעה 5, בצאת הכוכבים, הוא בבית. מה אנחנו אומרים לו? "תדליק בבית שלך". הגיעה שעת ההדלקה, ואתה נמצא עדיין בבית, תדליק בבית. אפילו שהלילה הוא לא ישן בבית אלא במקום אחר, כיון שבשעת ההדלקה הוא נמצא בביתו, הדין הוא שמדליק בביתו.

על אותו משקל אומרים גם כאן: כיון שבצאת השבת, בזמן ההדלקה, הוא נמצא בבית המארח שאירח אותו כל השבת, ועדיין הקביעות שלו כאן, הוא לא נעקר מכאן. הוא רק אומר: "דעתי לעקור מכאן, אני מתכוון ללכת מכאן לגלות אחרת, אני הולך עכשיו להיות אכסנאי במקום אחר". במקרה כזה, אין הכי נמי, ישתתף עם בעל הבית בשעת ההדלקה במוצאי שבת, ויצא שוב מדין אכסנאי בביתו של בעל הבית, ואחר כך ילך למחוז חפצו לחיים טובים ולשלום.

³ אבל לא תמיד זה מסתדר. יש כאלה שצריכים להגיע לעבודה, או לשלוח את הילדים שלהם לתלמודי תורה. לפעמים ההורים מבוגרים, הוא אומר להם: "תשמעו אני אשאר פה גם מוצאי שבת". אומרים: "מה אתה רציני? בקושי עברנו איתך את השבת, עם הילדים שיהיו בריאים עושים רעש, מפריע..." היה אחד, אמר לאמא שלו: "אמא תראי יש מחלוקת, נישאר פה גם כן השבת". אמרה לו: "טוב אין בעיה, תישארו, אני הולכת אליך הביתה. אני לא יכולה להישאר..." הילדים שיהיו בריאים שובבים, עושים רעש, אנשים מבוגרים קשה להם, לא יכולים לסבול את זה. "קיבלתי אתכם הכל בסדר, לא יכולה שתישארו פה עוד..."

⁴ היום יש גם חיישנים - גלאי עשן, אתה תדליק אש הכי קטנה זה מסמן כבר לכולם. היינו לפני שנתיים בצרפת, היה שם כנס של מרכז רבני אירופה, היינו שם באיזה בית מלון. קמנו בבוקר, איזה בלאגן! כל המלון על הרגליים, כיבוי אש, שוטרים... מה קרה? מישוהו הדליק סיגריה בחדר,

ולא מבעיא לפוסקים שהזכרנו למעלה, שגם אם אתה מתכוון לחזור לביתך, אם בשעת ההדלקה אתה עדיין אצל בעל הבית, אתה יוצא ידי חובה בהדלקה אצלו כיון שהקביעות שלך לא נעקרה. אם כן לשיטתם ודאי שהוא יצא ידי חובה בנר של בעל הבית היכן שהוא נמצא השבת.

אלא גם לחולקים וסוברים שמדליק בביתו, כל מה שהם חלקו זה משום שהוא חוזר לביתו, ואם כן הולכים אחרי מקום השינה הקבוע שלו בבית. אבל אם אתה הולך למקום אחר, אתה לא הולך עכשיו לבית. אתה הולך מהבית של ההורים שלך לבית של חמותך וכדו', במקרה כזה אומרים לו, אדרבה, תשתתף בפרוטתה גם במוצאי שבת, תצא ידי חובה מדין אכסנאי היכן שהיית בשבת, ואחר כך תלך למקום השני. ואם יתעכב שם לאכול גם, אדרבה, זה מעולה כיון שמדליק במקום האכילה.

הדלקה בבית מלון

יש שאלה שהרבה שואלים לגבי אנשים שהולכים לבית מלון בחנוכה. יש להם הטבות מטעם העבודה, ומכל מיני מקומות, ללכת למלון בחנוכה. והשאלה היכן ידליקו?

על פניו, החדר זה הבית שלו, כיון שהוא ישן שם, ומקום השינה זה העיקר, ואם כן הוא היה צריך להדליק בחדר. אמנם ידוע, יש כלל וחוק בכל העולם שאסור להדליק אש בחדרי המלון בשום פנים ואופן.

אומר **חכם בן ציון אבא שאול** ע"ה, אתה לא יכול גם להתחכם ולהדליק שם אש. גם אם אתה אומר: "תשמע, אני אדליק את האש פה בשקט, לא אגיד את זה לאף אחד..."⁴ אומר הרב: "שואל שלא מדעת - גזלן", אותו דבר גם שוכר שלא מדעת. בעל הבית התנה איתך תנאי שבממון תנאו קיים. אדם התנה איתך תנאי, ואומר לך: "תשמע, אני משכיר לך את המקום על דעת א' ב' ג' ד'. מתאים לך? תבוא. לא מתאים לך? אל תבוא". אתה לא יכול לומר, אני אבוא ואעשה מה שאני רוצה. הוא השכיר לך עם תנאים מסוימים, ואם כן, כיון שתנאי השימוש אוסרים הדלקת אש בחדרים, אסור לך להדליק שם את נר החנוכה.

והגלאי עשן גילה את זה. אצלם זה לא מודיע לדלפק במלון שיחמינו כיבוי אש, זה מזעיק את הכיבוי אש אוטומטית ישירות. זה מסמן להם שפרצה שריפה במלון, הם באים באופן אוטומטי. טוב, התברר שזה היה סיגריה. עכשיו צריכים להוציא תחקיר ולתת דיווח... אמר לי מישוהו: "הסיגריה הזאת תעלה לו כל כך ביוקר, הוא לא חולם מה הוא הולך לשלם על זה". ויש שלטים בכל החדרים: "לא להבעיר אש, לא להדליק סיגריה, הקנס מוגדל". הוא כנראה לא שם לב, קם בבוקר, עישן סיגריה, כולם עמדו על הרגליים.

זו הוראה עם היגיון. כבר קרו מקרים, נשרפו בתי מלון שלמים, אנשים הדליקו נרות שבת בחדרים, שרפו את המלון. לכן יש הוראה: לא מדליקים אש בחדרים.

אותו הדבר אומר חכם בן ציון גם בנרות שבת, אפילו שזה צורך מצוה, כיון שלא מסכימים לך, אתה לא יכול להדליק שם אש.

היכן אם כן נשאר לנו להדליק? או בחדר אוכל, או בלובי של המלון. לגבי החדר אוכל, אומר הרב בן ציון, ודאי שלא. למה? אומר הרב, בוא נראה: אם אדם בא באחד מלילות החנוכה, ואומר לאשתו: "עשיתי לך הפתעה, אנחנו הולכים הלילה לאכול ארוחת ערב באיזה מסעדה, נלך שם מוקדם, נביא את החנוכה. נשב עם כל המשפחה, נאכל שם סעודה, נדליק נרות חנוכה, יהיה פרסומי ניסא גדול..." הוא יכול להדליק שם נר חנוכה? ודאי שלא. זה לא "נר איש וביתו", זה לא הבית שלו. הוא נמצא שם שעתיים, שלוש, ארבע, וחוזר לביתו. אי אפשר להדליק שם נר חנוכה כלל, זה כמו שאתה מדליק ברחוב.

אומר הרב בן ציון, בוא ונראה מה קורה בחדר אוכל של המלון - נותנים לך רשות להיות שם בזמני הארוחות, לא יותר. אומרים לך: "ארוחת בוקר משבע וחצי בבוקר עד עשר, ארוחת ערב מחמש וחצי עד תשע". זה הזמנים של הארוחות, אתה לא יכול להיכנס לא לפני ולא אחרי. וגם אם אדם בא אחרי שגמר לאכול ארוחת ערב, אומר: "תשמע, שקט כאן, רגוע, אני רוצה לשבת כאן ללמוד" - יוציאו אותו. יגידו לו: "אדוני, אתה לא יכול להישאר פה". אומר: "מה אכפת לך? אני לומד, לא עושה כלום, לא נוגע בשום דבר, אני רק יושב פה ללמוד". יאמרו לו: "אדוני, תצא מכאן. אתה עלול להחליק, אתה מפריע למלצרים לעבוד, אתה לא יכול להישאר כאן". יש זמני פתיחה של חדר האוכל ומעבר לשעות אלו, אם הוא לא יצא, יביאו לו את הקצין ביטחון, שיוציא אותו.

נמצא אם כן, אומר הרב, שחדר האוכל במלון זה כמו מסעדה, אלא שהצמידו אותו לבניין של המלון. לא השכירו לך, ולא השאילו לך את השימוש בו יותר מאשר השעות של הארוחות, מעבר לכך אתה לא יכול לשהות שם. ממילא בחדר אוכל ודאי שלא ידליק.

מה נשאר לנו? הלובי של המלון. הלובי של המלון, ברגע שאתה שוכר חדר במלון, יש לך רשות שימוש בלובי לעשות מה שאתה רוצה. בלובי מרשים לך לשבת לנוח, אתה יכול לישון שם, אתה יכול לאכול, אתה יכול ללמוד שם, אתה לא מוגבל... אתה רוצה להישאר שם כל הלילה? תישאר שם כל הלילה, אין בעיה.⁵

אם כן, יש לך זכות להשתמש בלובי לכל מה שתרצה. נמצא שהלובי של המלון למעשה זה כמו חדר הסלון בבית שלך. יש לך חדרי שינה ויש לך סלון, הלובי זה הסלון של הבית שלך. אם אתה לא יכול להדליק בחדר, תדליק בסלון. שכרת את המקום, שילמת עליו, ממילא יש לך זכות להשתמש שם.

⁵ היינו פעם היינו במלון עם איזה קבוצה, שתי ילדים קטנים נרדמו שם על הספות. זה כבר היה מאוחר. אמרנו לצוות המלון בדלפק: "תתקשרו להורים שלהם שיבואו לקחת אותם, יקומו לכם באמצע הלילה יהיה לכם פה בלאגן שלם". אמרו לי: "הרב, אנחנו לא יכולים להגיד להם כלום, הם

מה נאמר? יש כאן עוד מאתיים אנשים שיכולים להשתמש בלובי, ואם כן זה לא "איש וביתו"? נכון שיש לי זכות שימוש בלובי, אבל עם עוד הרבה אנשים... אז מה עושים במקרה כזה? על כך יש תשובה מה"ביאור הלכה". ה"ביאור הלכה" אומר: מה הדין של כמה בעלי בתים שהם התקבצו כולם לפונדק אחד? כל אחד חלוק בעיסתו, והם לא קשורים אחד לשני, לא שראובן אכסנאי של שמעון או שמעון אכסנאי של לוי, אלא כל אחד בפני עצמו, אבל אם כולם התקבצו לפונדק אחד, מה הדין שלהם? האם הם יכולים להדליק כל אחד בפני עצמו? או שחייבים להשתתף בפרוטה, אחד ישלם וישתתפו איתו בפרוטה? אומר הביאור הלכה: כל אחד ואחד יש לו חובת הדלקה בפני עצמו עם ברכה. נכון שזה הרבה בעלי בתים, אבל אחד לא נקרא סמוך על שלחן חברו, מה הקשר? לכן הוא אומר, אין שום בעיה, יכולים הרבה בעלי בתים להדליק בפונדק אחד, במקום אחד, כמה חנוכיות.

מה נאמר? מי יכול לדעת עכשיו איזה חנוכיה של ראובן או שמעון? איזה של לוי? אף אחד לא יודע חנוכיה של מי. איפה כתוב שצריך לדעת של מי החנוכיה? אין שום צורך לדעת של מי החנוכיה. מה אכפת שלא יודעים? זה לא מעניין. ממילא, אין בעיה שכל אחד ידליק בלובי, ואדרבה, מדליקים שם הרבה אנשים, נהיה מזה פרסומי ניסא גדול מאוד, וזה מצוין. יוצאים בזה ידי חובה ויכולים להדליק שם עם ברכה בלי שום בעיה. זה המקום שיכולים וצריכים להדליק, מי שנמצא במלון ידליק שם. בלובי של המלון, כמעט כל הבתי מלון מרשים להדליק בלובי, הפוך, הם מכינים מקום שהאנשים ידליקו שם בלובי את החנוכיה, ויוציאים ידי חובה.

מה תגיד? אולי אנחנו כולנו אכסנאים של בעל המלון? וממילא נצא ידי חובה ממנו? נשלם לו פרוטה, נצא ידי חובה ממנו? קודם כל, הרבה מהבתי מלון, הבעלים שלהם גויים בכלל, איך תצא ידי חובה ממנו? גוי מדליק נר חנוכה, מה תצא ידי חובה ממנו? דבר שני, גם הבתי מלון שהבעלים שלהם יהודים, הם לא באים למלון. הם נמצאים במקומות אחרים. יש אמנם מנהל תפעולי, אבל זה לא הבעל הבית, הבעלים לא נמצא שם.

ומלבד זאת, אתה שכרת את המקום. מה קשור לקרוא לזה "אכסנאי"? אכסנאי זה שאתה בא אליו ואתה מתארח אצלו. כאן, שכרת את החדר. אם יש בניין גדול של בעלים אחד שמושכר להרבה אנשים, יש שם עשרים דירות בבניין, הוא משכיר את זה לעשרים אנשים. מה נאמר? תקרא לבעל הבניין שיבוא ידליק פה חנוכיה וכולנו נשתתף איתו בפרוטה? ודאי שלא, זה בדיוק אותו דבר. אמנם לא משכירים את זה לא לחודש ולא לשנה, משכירים את זה לימים. אבל זה מושכר. בעל הבית לא שם בכלל, איך תצא ידי חובה ממנו?

יכולים לישון פה. אסור לי להגיד להם שיקחו אותם. הם שכרו חדר במלון, הם יכולים לישון, יכולים לאכול, יכולים ללמוד, יכולים לעשות בלובי מה שהם רוצים.

על כן, מקום הראוי להדלקה במלון זה בלובי כמו שאמרנו. אבל גם אם הוא ידליק על פתח המלון אין בעיה. אתה רוצה להדליק בפתח המלון? תדליק. אם יש מקום להדליק שם והחנוכיה שלך לא תכבה ותדליק בפתח של המלון, זה גם בסדר. יותר מהודר להדליק בפנים, אבל אם תדליק שם, גם תצא ידי חובה.

חדרי גן בבתי מלון

יש בתי מלון שיש להם חדרי גן. חדרי גן הם מחוץ לבניין של המלון. בתוך החדרים לא מרשים להדליק, אבל בפתח הבית מבחוץ הם מרשים. אם אתה מביא איתך אקווריום מזכוכית, ושם את החנוכיה בפנים, הם מרשים להדליק שם. זה בדיוק כמו שאומר מרן (סימן תרע"א ס"ה): "מדליק על פתח הבית הפונה לרשות הרבים". אמנם זה לא פונה לרשות הרבים שרבים מהלכים בה. אבל יש שם גינות, יש שם חצרות, ומסתובבים שם הרבה אנשים, זה פרסומי ניסא מצוין. ועל כן יש להדליק על הפתח מבחוץ.

יש לפעמים גם שבחדר שכרת - יש לו מרפסת. במרפסת הזו אתה גם יכול להדליק את החנוכיה, אבל לא כל הבתי מלון מרשים. הם אומרים לך: "מפתח החדר והלאה, אתה לא מדליק אש". ויש כאלה שמרשים במרפסת, צריך לבקש מהם רשות. [גם אם אין גלאי עשן והם לא מרשים, אסור לך להדליק שם. זה "סוחר שלא מדעת - גזלן"].

על כל פנים, לא צריך להגיד לאנשים "אל תלכו למלון בחנוכה כי יש בעיות"... [אני לא ממליץ לאנשים ללכת למלון, אני לא מפרסם מלונות... אבל להגיד אל תלכו? אין צורך], כיון שהפתרון הוא הלכתי ברור. אין כאן שאלות וספקות, אפשר ללכת ולקיים את המצוה כמו שאמרנו.

חייב הדלקה לבחורים בשיבה ולחיילים במחנות הצבא

אדם שמדליק חנוכיה בבית, והבנים שלו נמצאים בפנימייה של הישיבה, או חיילים שנמצאים בצבא. האם הם יוצאים ידי חובה בהדלקת בעל הבית, שהאבא מדליק? או שהם לא נקראים סמוכים על שולחנו ולא יוצאים ידי חובה?

זה שאלה המפורסמת שדנו בה כבר גדולי האחרונים. לפי מנהג בני אשכנז, השאלה פחות אקטואלית. כיון שבני אשכנז מגדירים את דין "המהדרין מן המהדרין" - שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק חנוכיה לעצמו. אמנם נהגו שהנשים והבנות לא מדליקות, אבל הבנים

⁶ וכן כשהוא רוצה להתחתן. האם הוא הולך לראש הישיבה "תביא לי כסף להתחתן"? הוא יאמר לו: "מה, אני ילדתי אותך? מה אתה רוצה ממני? לך לאבא שלך". אומר לו: "מה, הייתי סמוך על שולחןך שש שנים, עכשיו אתה זורק אותי כך?". אומר: "תגיד תודה רבה שהחזקתי אותך בכלל. מה אתה רוצה מהחיים שלי?". ילך עכשיו לרמטכ"ל, ויאמר לו: "אתה יודע, שלוש שנים הייתי פה, מסרתי את נפשי, הייתי כאן... תעזור

מדליקים. אם כן, אף אם הם בבית, מדליקים חנוכיה כל אחד לעצמו ומברכים. והוא הדין אם הם שוהים מחוץ לביתם בשיבה או בצבא.

אבל לפי מנהג הספרדים, שאנחנו נוהגים כפי המנהג שכתב הרמב"ם, שראש המשפחה מדליק חנוכיה אחת ופוטר את כל בני ביתו הסמוכים על שולחנו, האם בחורי הישיבה, או חיילים בצבא, נקראים סמוכים על שלחן אביהם ונפטרים בהדלקה בביתם, או לא? זה מחלוקת גדולה.

יש הוראה של רבי עזרא עטייה ע"ה, (עיין אור לציון ח"ד פרק מז ס"א) שהורה שהבחורי ישיבה והחיילים נקראים סמוכים על שלחן אביהם. למה? בסופו של דבר, לאיפה מחובר הבחור הזה? לבית. נכון, רוב הזמן הוא בשיבה, אבל כשהוא חס ושלום לא מרגיש טוב, איפה הוא הולך? הולך הביתה... כשיש שבת חופשית, לאן הוא הולך? הוא חוזר הביתה.⁶

בזמנו, הרב בן ציון אבא שאול ע"ה רצה להביא ראיה לדברי רבי עזרא עטייה מהגמרא במסכת בבא מציעא (דף יב). אלא שהיה לו איך לדחות את הראיה הזאת, ולכן הוא חזר בו מכך, אך עם כל זה הוא אמר, ההוראה נשארה כמו רבי עזרא עטייה, שבחורי הישיבה והחיילים נקראים סמוכים על שלחן אביהם, ויוצאים ידי חובה בנר שאביהם מדליק, הם לא צריכים להדליק בעצמם. כך גם דעת מרן הרב עובדיה. הרב הזכיר את זה בכמה מקומות (עיין חזון עובדיה חנוכה עמוד קנ).

אלא שיש הלכה אחרת, כדי שלא יהיו מנותקים לגמרי ממצוות נר חנוכה, שישמעו הדלקת הנרות. שיהיו נוכחים במקום שמדליקים נרות וישמעו את הברכות. כך אומר המאירי, וכך כותבים כמה פוסקים, שצריכים לשמוע ברכות. לאו דווקא של האבא, אבל בדרך כלל מתפללים ערבית בבית הכנסת או בשיבה, ומדליקים שם חנוכיה, וצריך שיקפידו להיות נוכחים שם וישמעו את הברכות.

אבל להדליק הם לא צריכים. אך אם הבחור רוצה להדליק בעצמו בלי ברכה במקום שהוא נמצא, יכול להדליק.

כשההורים מתארחים - על הבנים הסמוכים על שלחנם להדליק בעצמם

יש נקודה מאוד חשובה שאנשים לא שמים אליה לב. כל זה ניחא אם האבא והמשפחה נמצאים בבית, והם מדליקים את החנוכיה בבית מדין "נר איש וביתו", אז הם פוטרים את בני הבית שמחוץ לבית. אבל אם ההורים הולכים להתארח אצל מישו אחר, והם נהפכים להיות אכסנאים, אכסנאי פוטר את עצמו ואת אלה שבאים איתו להיות

לי לחתונה". הוא יגיד לו: "צריך לאשפז אותך, מה אתה רוצה מהחיים שלי?". מה הקשר שלו אליו? הוא יכול לבוא להגיד לו: "תשמע, אני רוצה בגדים לשבת, תקנה לי חולצה לבנה ומכנסיים שחורים, אני רוצה לכבוד שבת קודש". "אתה רוצה, אני אתן לך עוד זוג מדים של הצבא, אבל מה אתה רוצה מהחיים שלי?". לא מבין מה אתה רוצה ממנו? זה נכון שאתה נמצא שם רוב הזמן, אבל זה לא אומר שאתה התנתקת מהבית.

אכסנאים, אבל הוא לא יכול לפטור את בני ביתו. במקרה כזה, הם צריכים למצוא פתרון להדלקה שלהם.

כלומר, כשהוא נהפך להיות אכסנאי, אכסנאי לא גורר את בני ביתו אחריו, אלא אם כן הם נהיים אכסנאים איתו ביחד. אבל אם לא, אז הם צריכים להדליק בעצמם.

צריך להסביר את זה גם להורים וגם לילדים, שברגע שההורים נהיים אכסנאים, צריך למצוא פתרון לבני הבית האחרים הסמוכים על שולחנם. לראות איך הם יצאו ידי חובה ויקיימו את המצוה כמו שהם צריכים, כיון שבמקרה הזה הם לא נפטרים בנר של ההורים שלהם, כי ההורים שלהם לא נמצאים בבית, וזה לא "נר איש וביתו". זה נקודה חשובה שצריך לדעת אותה כדי שלא יתבלבלו.

בחורי ישיבות בני חו"ל הלומדים בארץ

יש דוגמה נוספת שבחורי ישיבה צריכים להדליק, אם למשל ההורים שלהם גרים בארצות הברית והם באו ללמוד פה בארץ ישראל. במקרה כזה, גם מרן הרב עובדיה (חזון עובדיה חנוכה עמוד קנ) וגם הרב בן ציון אבא שאול ע"ה (ח"ד עמוד רפג) אומרים שהבחורים האלה צריכים להדליק בפני עצמם. אם הם בפנימייה או בכל מקום, לא משנה. הם צריכים להדליק בפני עצמם, עם ברכה. הם לא נפטרים בנר של ההורים שלהם, כיון שיש שם הפרשי שעות. כשהגיע אצלך זמן הדלקה, אצל ההורים שלך זה שבע שעות אחורה, עשר שעות אחורה, תלוי במקומות ובזמנים. אבל יש הפרשי שעות שאצלם בכלל לא הגיע החיוב, איך תצא ידי חובה מהם?

ממילא, הם צריכים להדליק עם ברכה. אבל כדאי שיעשו כוונה נגדית לא לצאת בנר של ההורים שלהם. זה רק למעליותא, אבל לא חובה.

בחור ישיבה בעל תשובה

יש עוד מקרים בהם הבחור צריך להדליק בעצמו, והדוגמה לכך היא פשוטה - כגון בעלי תשובה. ההורים שלהם עדיין לא שומרים תורה ומצוות. אתה אומר לו: "ההורים שלך מדליקים נר חנוכה?". אומר: "איזה נר חנוכה? לא מאמינים בכלום, לא מדליקים שום דבר..." איך הוא יצא ידי חובה? נכון שהוא הוא סמוך על שלחן אביו, אבל אביו לא מדליק, איך הוא יצא ידי חובה? הוא צריך להדליק עם ברכה במקום שהוא נמצא.

במקרה כזה צריך להסביר לבחורים אלה, שהיות וההורים שלהם לא מדליקים, על אף שאתה מגדיר אותם כסמוכים על שלחן אביהם, אבל מה נעשה, האבא לא מדליק, וצריכים להדליק בברכה. צריך ליידע אותם, לשים לב לנקודה הזאת, שהם יצטרכו להדליק עם ברכה במקום שהם נמצאים, בהתאם למקומות איפה שהם נמצאים.

מתארחים לסעודת ליל שבת וחוזרים ללון בביתם

יש עוד שאלה שהיא מצויה מאוד. אנשים שהולכים להתארח, למשל בליל שבת, ואחר כך הם חוזרים לבתיהם. הם שואלים: "היכן נדליק נר חנוכה?"

אנחנו יודעים שבערב שבת, מצוות הדלקת נר חנוכה מתחילה מפלג המנחה. זה לא כמו יום רגיל. יום רגיל, החובה מתחילה או בשקיעה או בצאת הכוכבים, ואנחנו נוהגים בצאת הכוכבים. אבל בערב שבת, החובה מתחילה כבר מפלג המנחה.

וממרחן רואים שזה נקרא זמן ההדלקה. מרחן סובר, שכשאתה מדליק נר חנוכה בערב שבת, אתה צריך לשים שמן כדי שיעור שהנר ידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים. אם נאמר שפלג המנחה זה שעה ורבע קודם הלילה, זאת אומרת קודם צאת הכוכבים, זה בערך שעה לפני השקיעה. פלג המנחה זה שעה לפני השקיעה. כמה שמן הוא צריך לשים? צריך לשים שמן מהרגע שהוא הדליק עד השקיעה, זה שעה. מהשקיעה עד צאת הכוכבים בערך 20 דקות, זה שעה ו-20. ומשם עוד חצי שעה, זה עוד 30 דקות. זאת אומרת, הוא צריך לשים שמן, לפחות לשעה ו-50 דקות.

מה יהיה אם אחרי 10 דקות כבה הנר? על ידי משהו צדדי שהוא לא חשב עליו, פתאום כבה הנר. האם אומרים: 'כבתה אין זקוק לה'? כפי שבעלמא פסק מרן, 'כבתה אין זקוק לה'? או שנאמר - לא, עוד לא הדלקת את זה בזמן. כבתה אין זקוק לה אם זה יכבה לך בין השמשות. אבל לא עכשיו. עכשיו פלג המנחה.

מרן פוסק, שגם אם הדלקת בערב שבת בפלג המנחה ושמית שמן כשיעור והכל היה בסדר, כבתה, אין זקוק לה. יצאת ידי חובה של המצוה. הט"ז חולק על זה וסובר שצריך להדליק שוב, שהרי עוד לא הגיע זמן ההדלקה.

רואים ממרן שסובר שפלג המנחה בערב שבת, זה נקרא הגיע הזמן. ועד כדי כך, כותב מרן הרב עובדיה, שגם אם יש לנו אדם שנקרא 'הרואה נר חנוכה', חכמים תיקנו לו ברכה. זה משהו מיוחד בנר חנוכה, שלפעמים הרואה נר חנוכה צריך לברך. כיצד? אם הוא לא מדליק ולא מדליקים עליו, והוא לא עתיד להדליק, במקרה כזה חכמים תיקנו לו תקנה מיוחדת שהוא מברך ברכות הראייה. הוא מברך: 'שְׁעֵשָׂה נִסִּים לְאַבְרָהָם וּבִיּוֹם הָרִאשׁוֹן גַּם 'שְׁהִחְיֵנוּ'. 'לְהַדְלִיק' הוא לא יכול לברך, כי הוא לא מדליק. אבל תיקנו לו ברכות הראייה. וזה דין הרואה.

עכשיו, מתי הוא יכול לברך? דווקא בתוך החצי שעה להדלקה. אחרי זה כבר הוא לא חייב להשאיר את זה דולק, בעל הבית יכול אפילו לכבות את זה. אם כן הוא לא יכול לברך על זה ברכות הראייה.

שואל הרב עובדיה: "מה הדין, אם הוא רואה מישהו מדליק נר חנוכה בערב שבת בפלג המנחה. האם יכול לברך על זה ברכת הראייה או לא?". אומר: "כן. תברך ברכת הראייה". למה? כיון שבערב שבת, זמנה נקרא מפלג המנחה ואילך. זה נקרא הדלקה בזמנה.

לפי זה, אם זוג רוצים לצאת מהבית, ללכת לקרובים שלהם, בזמן פלג המנחה. ושואלים: האם יכולים עכשיו להדליק את הנר וללכת, או לא? התשובה היא - כן. תדליק את הנר בברכה, תמלא בו שמן כמו שאמרנו לשיעור שידלק חצי שעה אחרי צאת הכוכבים, ותלך למחוז חפצך.

מתארחים כל השבת ויכולים להספיק להדליק בביתם בפלג המנחה כל זה במקרה שהם הולכים לסעוד במקום אחר וחוזרים לביתם לישון. מה יהיה הדין אם הם יוצאים מהבית והולכים לישון במקום אחר? הם הולכים לכל השבת, למקום אחר. האם הם צריכים להדליק בבית שלהם? או שאני אומר לא, הם יגיעו לשם, הם אכסנאים, יצאו ידי חובה מדין אכסנאי.

הדבר תלוי מתי הם יוצאים. אם הם יוצאים מהבית אחרי פלג המנחה, במקרה כזה, כבר הגיע כבר הזמן. ואמרנו, שאדם שבזמן ההדלקה נמצא בבית, ודעתו אחר כך ללכת מהבית, ובליילה הוא לא ישן בבית - שכיון שבשעת ההדלקה הוא נמצא בביתו הקבוע לו, הדין הוא שהוא מדליק בבית. [על אף שאחר כך הוא ילך לצימר בצפון. בשעת ההדלקה הוא בביתו, אם כן מדליק בביתו].

אותו דבר לגבי ערב שבת. אפילו בערב שבת. הוא אומר לך: "תשמע, אני לא נוסע למקום רחוק. אני נוסע לאיזה מקום קרוב פה, 20 דקות נסיעה, חצי שעה נסיעה, ואני יהיה שם כל השבת". אבל מתי הוא יוצא מהבית? אחרי פלג המנחה. כיון שהוא יוצא מהבית אחרי פלג המנחה, וזה נחשב שהגיע שעת ההדלקה, הדין הוא שידליק בביתו עם ברכה, ואחר כך ילך להיכן שמתארח, ואינו צריך להשתתף עם בעל הבית בפרוטה, כיון שיצא כבר ידי חובה.

עדיף שידליק נר איש וביתו, ויקיים את המצוה בבית שלו, ואחר כך יצא. לא תמיד זה אפשר, לפעמים המקום שהוא מגיע אליו רחוק, והוא חייב לצאת הרבה יותר מוקדם. [ובפרט אם יש חשש שיהיו לו פקקים ויתקע בדרך].

הדלקה בחנוכה חשמלית

יש נקודה אחת שאני רוצה להבהיר בקשר לשיעור הקודם. דיברנו על אדם שרוצה להדליק נר חנוכה בפנס חשמלי. יש דיון גדול באחרונים, האם אפשר לצאת במנורה חשמלית בנר חנוכה כשאין לו אפשרות אחרת, או אי אפשר לצאת ידי חובה. וגם המתירים התירו רק בזרם ישר ע"י בטריה, ולא בזרם חילופין בחשמל הרגיל שלנו [עיין בארוכה בשיעור הקודם].

בנר חנוכה זה מחלוקת גדולה. לא כולם מסכימים שאפשר לצאת בזה ידי חובה. יש שו"ת "בית יצחק", של רבי יצחק שמלקיס. מביאים בשמו פעם כך פעם כך, עיינו בפנים, הוא מכשיר נר חנוכה בפנס חשמלי או בחשמל. רק בסוף הוא כתב, כיון שבזמנו זה היה רק מנורות תלויות בבית, הוא אומר: "איך אתה יכול לצאת בזה ידי חובה? הרי זה לא ניכר שהדלקת את זה לשם נר חנוכה". לכן הוא פסל. אבל מדינא הוא סובר שאין חיסרון בנר חשמלי. למה? הוא אומר רעיון גאוני, [אפשר להתווכח עליו, אבל כך הוא סובר]. אם היינו צריכים באמת דומיא דבית המקדש, אז היית צריך לומר שרק שמן זית כשר. אי אפשר היה להכשיר שאר שמנים. עצם העובדה שאתה אומר כל השמנים והפתילות, אפילו שעווה, אפילו פרפין וכדו' כשרים לנר חנוכה, ושמך זית רק 'מצוה מן המובחר', זאת אומרת שלא צריך להיות דומיא דבית המקדש בשמן זית. אפשר להשתמש גם בשמנים אחרים.

אם כן, הוא הדין גם לגבי הפתילה והשלהבת, לא חייב להיות דומיא דבית המקדש. מספיק שאתה לוקח דבר שהוא דולק, אתה מדליק וזה מאיר ועושה פרסומי ניסא - זה מותר.

הרב עובדיה מביא גם כן ב"חזון עובדיה" (חנוכה עמוד צו), מביא שגם רבי יעקב טולדנו ב"שו"ת הים הגדול" (סימן לב) אומר: "שפיר יוצאים ידי חובת נרות חנוכה בהדלקת החשמל. ואף דקיימא לן שהדלקה עושה מצוה, לחיצת הכפתור של החשמל מקרי הדלקה, שעל ידי כך הוא מדליק ומאיר".

אחר כך הוא מביא גם שהרב יוסף משאש ע"ה, ב"שו"ת מים חיים" (סימן רמט) כותב: "שהרי חוט הנחושת שהאור נתלה בהם יפה יפה, למה ייגרעו מפתילות שאין האור נתלה בהם? שהרי אין לך אור צלול יותר מן החשמל. ואף דקיימא לן שהדלקה עושה מצוה, גם בזה יש הדלקה, שהרי אסור להדליק חשמל בשבת".

הרב עובדיה לא מסכים איתם, אבל הם לא לבד. הרב שלמה זלמן אוירבך סובר שבמקום דוחק, שאי אפשר להדליק באש, אפשר להדליק פנס חשמלי ולצאת בו ידי חובה עם ברכה. הרב אלישיב גם סובר כך, הוא כותב את זה ב"קובץ תשובות" (חלק ג' סימן קג). גם ב"אור לציון" (חלק ד') כתוב: בפנס חשמלי בשעת הדחק, אם מסדרים את זה יפה שזה נראה נרות חנוכה, יוצאים בזה ידי חובה עם ברכה.

הדלקה בנורת לד

השאלה ששאלו אותנו, האם גם בלדים אומרים את זה, או דווקא בחוטי להט? שצריך שיהיה כמו שלהבת. בלדים, זה עיקרון אחר, זה לא כמו חוט להט שיש במנורות שהיו פעם. האם גם לד, אפשר לקיים בו את המצוה או אי אפשר לקיים?

אני חושב שגם בלדים אפשר לקיים את המצוה. למרות שבאמת לד פועל בעיקרון אחר, [זה לא הזמן עכשיו להאריך איך זה עובד, אבל זה עיקרון אחר. זה השראה של פוטונים שעוברים מקוטב אחד לקוטב אחר, והם יוצרים את האור שיוצא משם. לרוב הפוסקים אין בזה הבערה דאורייתא בשבת]. אבל אחרי הכל, לפי הטענה של המתירים, יש כאן פעולה של הדלקה, זה נקרא להדליק, יש כאן חומר בערה פתילה ושלהבת. הם צריכים שתדליק ושעשה אור ותעשה פרסומי ניסא. וזה שייך גם בלדים.

לכן, לדעתי, לשיטת המכשירים - הם מכשירים גם בלדים. הרב עובדיה לא מסכים עם זה, בסדר, אבל הוא חולק עליהם באופן עקרוני. לשיטתם של אלה שהכשירו, נראה שגם בלדים זה יהיה בסדר. יש גם הרב מאזוז ע"ה, דיבר לגבי נר שבת. הוא אומר גם כן: "יוצאים ידי חובה בנר שבת בלדים ואפשר גם לברך על זה". גם כמה אחרונים אומרים את זה, וזה נכון. לגבי הנקודה הזאת, לגבי נר שבת, גם בלדים אפשר לקיים את המצוה ויוצאים בזה ידי חובה. שם זה יותר קל, אפשר גם לברך על זה.